

TRANSFORMATIVNI DUHOVI NARATIVA

*Smatram da ne bih mogla srećno biti ovde, na ovom svetu,
da ne znam kako da mislim o njemu – a to je za mene pisanje.
Kontrola. Niko mi ne govori šta da radim. Moje je.
Slobodno je i predstavlja oblik mišljenja.
To je čisto znanje.*

Toni Morison

Ovogodišnji tematski broj *Polja* zamišljen je kao poziv na čitanje, tumačenje i prevođenje nekoga ko jeste stvorio vanrednu, vanvremenu, *lepu i veliku* književnost, a koja je istovremeno duboko promišljena, smela, politička i sva od svog vremena. Nametnuo se sasvim logičan odgovor – to će biti Toni Morison. Delo ove afroameričke autorke (i prve afroameričke nobelovke) zahteva složene oblike čitanja – posvećene, samopromišljajuće, oprezne prema zavodljivim interpretacijama, kontekstualne, radoznale, otvorene, empatične. Slično se moralo pristupiti i obilju naučne i kritičke građe koja o njoj postoji širom sveta, uz naročit metodološki takt, kako bi se napravila selekcija reprezentativnih i razolikih tumačenja, tako da obuhvate njeno stvaralaštvo od samih početaka do njegovog vrhunca. U višemesečnoj pripremi ovog broja, suočili smo se ne samo sa zadatkom prevođenja tekstova ove spisateljice već i sa naporom da prenesemo slojevite kulturne, istorijske i emocionalne aspekte koji oblikuju njene narative. Stoga su i prilozi birani tako da budu opštijih pogleda, kako bi se dotakla, u meri u kojoj je to moguće, sva fundamentalna pitanja dela Toni Morison – rasizam, ropstvo, identitet, zajednica, rod, seksualnost, sećanje, trauma, mit, folklor, poreklo, nasilje, moć, ugnjetavanje...

Svaka priređivačka odluka susrela se sa nekim vidom izazova, što je samo potvrdilo važnost čitavog ovog projekta. Morison ne predstavlja nepoznanicu domaćoj čitalačkoj publici i nauci. Od njenih jedanaest romana, koji su svakako najpoznatiji deo njenog opusa, čak osam je prevedeno na srpski jezik, uz brojne druge priloge rasute po periodici, kako direktnih prevoda njenih reči, tako i eseja i kritika koji govore o njoj. U ovakvim prilikama uobičajeno je pozvati na nova tumačenja, ukazati na nedovoljnost do sada obavljenog posla, te istaći sve propuste i manjkavosti u prevođenju i pisanju, što bi se, dakaiko, moglo uraditi i kada je reč o Toni Morison. Ipak, da ta ustaljena praksa ne bi bacila u zasenak ono što je dobro i vredno, pre bismo podsetili na to da je Morison prisutna, i te kako – često odlično – čitana, dok svojim delom provocira na preispitivanje mnogih ovdašnjih prilika. (Ne treba prenebrežniti činjenicu da se prvi članci o Toni Morison kod nas javljaju još osamdesetih godina, kada se pominje kao romansijerka i urednica kuće *Random House*, uz brojne tekstove iz devedesetih i izveštaje o Nobelovoj nagradi, te revnosno praćenje novih naslova, pa sve do kurioziteta poput vesti o požaru i rukopisima koji su joj tom prilikom izgoreli ili o Međunarodnom kongresu PEN-a iz 1986. u Njujorku na kom su bili i Danilo Kiš i Vasko Popa, kada je Morison održala zapažen govor.)

Prilozi uvršteni u ovaj temat oslanjaju se na dosadašnja čitanja Toni Morison kod nas, a produžavaju ih i usmeravaju na novi naučni angažman i prevođenje. Zahvalnost dugujemo svim saradnicima i prevodiocima, a posebno prof. dr Viktoriji Krombholz na dragocenoj stručnoj pomoći. Naposljetku, broj *Polja* posvećen Morison je i svojevrsna najava prevoda njenog romana *Paradise* (1997), koji je u pripremi.

Pred čitaocima su tri rubrike pažljivo biranih tekstova (sa dva ponovljena prevoda – jednim iz tehničkih, a drugim iz suštinskih razloga). Prvu čine prevodi njenih pesama (posebno štampan, a kasnije i ilustrovan ciklus *Five Poems* iz 2002. godine), dve kratke priče (iz 1983. i 2015. godine) i nobelovskog govora, uz nekoliko eseja i intervjuja, koji obuhvataju različite faze autorkine duge spisateljske karijere. Uz neupitnu romansijersku slavu, važna je i esejistika Toni Morison, koju odlikuju pronicljiva analiza i snažne autorefleksije, što je ključan prilog razumevanju njenih književnih i društvenih preokupacija – sačinjen izbor je tek isečak, ali valjan prikaz ove diskurzivne i polemičke prakse. Druga rubrika nastoji da uvede u tumačenja autorkinih romana kroz prevode uzornih čitanja – iz mnoštva referenci i izvora izdvojeni su radovi koji apostrofiraju ključne teme njene proze, dok se i međusobno nadopunjuju i prave prostor za nova naratološka i druga metodološka istraživanja. Na kraju, treća rubrika, takođe interpretativna, sabira domaće osvrte na prozu Toni Morison, kako bi u konačnici bio ispunjen nalog višeglasja i udruženih pogleda koji vladaju u celokupnom njenom stvaralaštvu. A preostali teret, kao i uvek, pada na čitaoce. Čitanje i pisanje u kontekstu dela Toni Morison prizivaju intenzivan odnos samorazumevanja i razumevanja Drugog, u svojoj biti plemenit, dijalektičan, kontemplativan i trajno, trajno ohrabrujuć.